

THE NAVAHO LANGUAGE MONTHLY

VOL. 2 NO. 9

WINDOW ROCK, ARIZONA

July 1, 1947

NAABEEHÓ ŁA' BIDINE'É YILĄĄJI' NAAZIINII NA'- NAATS'OZI BISILAAGO YĘĘ ŁA' NÍZHOOZHÍ DÓÓ NÍŁCH'I BEE HANE'É GHOLGHÉ-HÍGÍÍ YII'JI' BIDINE'É YICH'I' HADAHAASDZÍÍ'

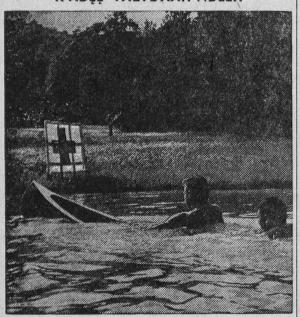
KOHOOT'EEDAA' WAASHINDOONGOO NA'ASDEE'GO 'AADI BAA YA-DAATI' YEE NIHA T'AA 'AKODOOLNIIŁ

Howard W. Gorman

1 Kwá'ásiní 'adahwiis'áago, sik'isóó, shahastóí, sáanii. Díidí k'ad kodóó nihich'į' haasdziihígíí t'áá díkwíí da'alzhiníji' nihich'į' yádeeshtih. Neeznáá dah 'alzhin dóó t' [[hí biláhágo bee shá hoo'a'. 'Ako díí k'ad bee nihił hodeeshnihígíí t'éiyá kóhoot'éédą́ą' nihihastóíyée Hastiin 'Adiits'a'í dabidii'níí ńt'é'ée

'éidí ha'a'aahgóó na'azh'eezh yée, jó 'éí t'áá díkwíígo da nihił ch'ídeesh'ááł baa ńdahast'įįd yę́ę 'áadi. Díidí k'ad ła' nááhai yéedáá' daats'í t'éiyá 'ákóó na'azh'eezh. Hastói béésh baah dah

K'ADEE TALTL'AAH NDEEH

'Azhá tsinaa'eeł tó bii' hadibííh ndi doo hah táłtł'ááh yilts'íid da. 'Éí ła' doo hoł béédahózingóó biniinaa t'áadoo hodina'í tó ndahałtseed. Kódaat'éhígíí 'ałdó' Łichíí' 'Ałná 'Asdzoh deiłnínígií yinda'niłtin.

naaznilí, da'níłch'ishídéé' díkwíí shíí dah haz'áádéé', 'éidí yił 'ákóó naaskai ni'. 'Ako 'éí 'áadi Wááshindoon t'áadoo le'é yił yaa ńdaat'íinii, kéyah binanit'a'í danilíinii, 'índa náhást'éí dah naháaztánígíí, 'áádóó 'Ak'iiyídi yah 'anáhjah Kináhálgaiídi, 'índa 'Ayaaídi yah 'anájahígíí, 'áádóó béeso kóoní nihikéyah bikáá'góó bee nda'anish biniighé ninádei'niłígíí, 'áádóó 'Indins binanit'a'í, dóó daashíí néeláá' Bilagáana yił ndaha'áii, jó 'éidí yił 'ahił ndahasne' lá. 'Ako ts'ídá t'áá 'íighisíí bee nihich'i' 'ańdahazt'i'ii, bee nihide'ádahoot'é da-

nilíinii, ts'ídá t'áá nihił béédahózinígi 'át'éego nihá yaa ndahasne' lá. 'Ako éidí dabíists'áa'go yił ndahasne' lá.

'Aádóó 'índa ts'ídá t'áá 'aaníí nihich'į' 'anáhóót'i'go kééhoht'įį́ lá. Jó kódabi'doo'niid lá nihinant'a'í danilíinii. 'Azhá 'ákódzaa ndi k'ad ła' nááhai lá. 'Ako t'ah ndi t'ááláhági 'át'éego nihich'i' 'ańdahazt'i' danilí. T'ah doo ha'át'éhígi da łahgo nihá 'álnéhígi da. Bee nihich'į' 'ańdahazt'i'ii ts'ídá t'ah ndi t'ááłáhági 'át'éego bee nihich'į' 'ańdahazt'i'. 'Aádóó bee nihich'j ańdahazt'i'ii t'óó tsé'édin danéesééł nahalin. T'óó náás kódaaniił. Jó kót'éego k'ad nihił béédahoozin. 'Ako ts'ídá t'áá baa ńdeiit'íní baa ńdeiit'íjgo, dóó ts'ídá t'áá baa dahwiilne'é baa hwiilne'go ts'ídá t'áá kót'éego t'éiyá Wááshindoon t'áá ha'át'éhégo da nihíká 'adoolghoł. Jó kót'éego baa ntsáhákees. Díidí nléí Hwééldidéé' dah nídadii'néhéedáá' nihidine'é Wááshindoon yił 'ahada'deest'ą́ą lá; 'áko 'íídą́ą́ Wááshindoon yee 'ádee hadoodzíi'go 'áníí lá: Díidí niha'áłchíní hastą́ą binááhai dóó hastá'áadah binááhaiji' nidahohnííł dooleeł, 'áko tádiin níjaa'góó 'ákộộ 'ólta'ígíí bá yi'nił dooleeł. 'Índa bá da'ólta'ii t'áá bii' naazíjgo bá yi'nił dooleeł. Jó kót'éego Hastói yée Wááshindoon yił 'ahada'deest'ą́ą lá. Jó 'éí k ad ts ida tseebidiin nááhaiídáá hóót'įįd, 'áko ndi k'ad nihikéyah bikáá góó da ólta ígíí t'ah doo ts'ídá t'áá 'íighisíí náás kódaanéeh da. T'óó tséédiní da nihits'áá' 'ałch'į' 'áńdaalne'go 'át'é. 'Índa 'áłchíní yígíí t'ah doo ts'ídá łą 'ídahooł'aah da lá. 'Índa k'ad t'áá díkwíí da'ííłta', Bilagáana bizaad-

(Page 2 bikáa'gi baa nááháne'.)

NIHITAAGHAA LA

² California hoolghéedi haa'í shíí Bilagáana ła' Bruce joolghé léi' naalghéhé bá hooghan góne' nizhdi'yoolnih biniighé yah 'ajííyáá nt'éé'. Nááts'ózí ła' 'ákóne' naagháá lá jiní. Díí Nááts'ózí t'óó bik'ízhníghalígo bééhojoosįįd jiní. Tomoya Kawakita t'éiyá gholghé jiní. T'áá hazhó'ó yá'át'éehgo hadít'é jiní. Díí Bilagáana Bruce gholghéhée t'éiyá da'ahijigánéedáá' Nááts'ózítahdi yisnááh jílíí ńt'éé'. 'Ako díí Nááts'ózí 'áadi siláago dabi'disnánée 'ayóó 'atííł'įį́ nt'ę́ę' jiní. Nihisiláago dabi'disnánée ła' 'atídabi'dil'ínígíí ndabi'diztseed jiní. Łah t'éiyá Nááts'ózí nihisiláago yée ła' tó chąą' 'ádaat'éii da bił danílínígíí yiih dayiisxan jiní. 'Ako díí siláago yée haná nahgo nát 'áá' taah ndeilgohgo ghónáásdóó siláago yég t'áá tághi'ji' daaztsą́ jiní.

Díí Californiadi Nááts'ózí yée bééhojoosjidgo t'áá bikéé' joogáałgo chidí yiih yilghod jiní. 'Ako chidí binumber t'éiyá naaltsoos bikáá' 'ájiilaa dóó yah 'ada'iiníiłii F.B.I. daolghéhígíí ła' bił hojoolne' jiní. 'Aádóó díí F.B.I. daolghéhígíí Nááts'ózí yée yik'ídaneeztáá' dóó ndayídééłkid jiní. Nt'éé' t'áá 'aaníí tseebíí nááhaiídáá' Nááts'ózí bikéyahgóó 'áadi náá'íídóoltah yiniighé 'ákộć 'anáádzáa ni' jiní. T'áá 'áadi naagháago 'anaa' hazlíí dóó t'óó Nááts'ózí yá 'ata' halne'go binaanish silíí' jiní. Łah 'áadi siláago yił halne'go United States-di 'atah shighan nt'éé' ní jiní. 'Aadi néínídzáago danidiyiilghééł dabiłní jiní siláago yée.

YA'IISHJAASTSOH TSEEBIIGOO YOOŁKAAŁGO 'AŁAH 'ALEEH

³ Naabeehó dine'é binant'a'í Béésh Bạah Dah Naaz'ání dabidii'nínígíí Ya'iishjáástsoh ndízídígíí tseebíígóó yoolkáałgo Tségháhoodzánígi 'áłah náádoodleeł jiní. 'Ashdla'áadahgóó yoolkáałgo t'éiyá bee nihoot'áá nt'éé' . 'Éí k'ad łahgo 'ánályaa. Bilagáana ła' 'Indin Claims Commission daolghéego sinil ha'nínée binaanish dadoolee lígíí shíí ła' t'áá 'íighisíí 'agháadi baa yádadootih biniighé 'áłah náá'ádleeh.

NAABEEHO NIIDLIINII WAASHINDOON BIKA 'ANEIIJAHGO nihí nihił bééhózin. 'Azhá 'ákót'éego YA'AT'EEH

⁵ T'ą́ątsoh 'ałtso ńdízídę́ę bijį Na'nízhoozhídóó níłch'i bee hane'é gholghéhígíí bighi'ji' diné ła' Albert G. Şandoval gholghéhígíí Naabeehó dine'é niidlíinii díí Wááshindoon nihikéyah nihá yinít'ínígíí bíká 'anéiijahgo kéyah náásgóó na'aldlooshii ła' t'áá bikáá' ndaniidzood dooleeł níigo yááłti'. Díí diné haadzí' ígíí t'éiyá Lók'a'jígai hoolghéhéjí ła'ts'áadahígíí náhásdzo gholghéego haz'ánígíí bighi' Naat'áaniishchíín dabidii'nínígíí nilį. 'Éí kót'éego haadzíí':-

A. G. Sandoval

Naabeehó dine'é bikéyahígíí bik'í'dígałgo t'áadoo bee honíłtsxooígóó bik'í'dígał. Bilagáana díí k'ad Naabeehó bikéyah yááh hidikáahii díí k'ad t'óó 'o'oogalígo yik'í dahidighaalgo ha'át'íí lá yówéé' 'áhonóolin shíjgi Naabeehó dine'é kéédahat'íí lá danízin. Tsé lichíí danít'i ígíí dóó dził daní áhígíí t'óó bik'i'igaligo dayiittséehgo, 'áko bikáa'gi diné dahináanii, diné yikáá' kéédahat'íinii ts'ídá yíní 'át'éegi doo bił béédahózin da. T'áá lá 'aaníí baa dzólníigo, t'óó nizhónígo bik'é'égał ni. 'Ako ndi bee 'iináagi ts'ídá yíní 'át'éegi bee 'iináa dooleełgi t'éiyá łahgo 'át'éego 'át'é bikáá' jiináagogo.

Jó 'akonee' na 'aldlooshii t'éiyá bee hinii'ná ha'níigo t'áá 'éí t'éiyá saad nilí.

HOWARD GORMAN ****

go da bąąh hadoogoł dazhdíiniid lá 'ałdó' ha'a'aahdi. 'Éí 'aadę́ę́' 'éí Nahashch'idí honít'i', Tóhaach'i' honít'i', 'aadęę bee ha at éhégo da kéyah hasht edahodoolnííł dóó bee k'ééda'dilghééh dooleeł. Díí la' 'ałdó' nihá kólyaago t'áá 'íighisíí nihá yá'át'ééh dooleeł yée-Doónee' t'áá 'íighisíí bee da'diit'jjł da ndi t'óó bee 'iinánígo bee kééhwiit'íi dooleeł daaniigo yee hadaasdzii' lá.

'Aádóó díidí táadi miil dóó ba'aan hastáadi neeznádiin nihitsíłke'é dóó nihich'eeke'é ńléí 'ana hólóodi 'éí 'áadi binaanish daazlíí'. Díidí k'ad díkwíígo shíí dah haz'á da'ahijoogáá'góó ts'ídá t'áá 'íighisíí nihidine'é bee nihik'ihiil-'aahgo nihí 'ałdó' 'atah 'ak'ehdadeesdlíí'. Jó 'éí bąggo nihisiláago nihich'eeke'é dóó nihitsíłke'é ndaazbaa'ii béeso bada'ii'nííł dooleeł ha'níigo, k'ad 'éí dooda dabidi'doo'niiłgo 'át'éé lá. 'Eí 'ałdó' yaa ńdaast'jįd hastóí ha'a'aahgóó naaskai yéedáá'. 'Ako 'éí bee ba'deet'á. 'Ako t'áá díí Bilagáana 'ashiiké dóó 'at'ééké ndaazbaa'ígíík'ehgo ni lá dóó Bini'ant'áátsoh bini, t'áá kódíts'ídá t'áá 'ákót'éego béeso bada'ii'nílígi 'át'éego béeso bada'ii'nííł dooleeł nanise'go baní'dít'ááh nahalin. 'Aáho'doo'niid. Díidí yígíí t'éiyá t'ah ndi dóó 'índa 'i'niihahígíí níyol; nikí'ádílbaa hwiinít'įįgo 'át'é.

Díí k'ad kót'éego yisdá diikah. Ts'ídá t'áá 'íighisíí yá'át'éehgo nihá yaa ńdaat'íį dooleeł ńléí 'adahwiis'áágóó. T'ah ndi nihich'ooní dahólóogo 'át'é, kwá'ásiní. Díí k'ad t'áá kódígo nihich'i' hadeesdzih.

Ako bich'iya'ígíí bik'í'dígałgo dóó bik'ítsíhodikosgo 'éí łahgo 'áboolííł nahalin. Hoł bééhózingo kwe'é t'áá bikáá' nínádízi'. Ghąąji' ńdízídígíí bini dóó aak'ee haleeh dóó yihah dóó ńléí dąą haleehji' Ya'iishjááshchilí biniji'. ji' níłtsą 'ádingo nináhálzhish. Bee ha'át'íi da hináa dooleeł yée dóó bee ditłéé' dooleeł yée baah 'ádin. Jó 'akon éí bee ntsáhákeesgo dibéhígíí taah nídanilka go haashíí nízáádgóó ńdadínílka'. Tóoji' bá danízaad 'akon. 'Akohgo biniinaago jó 'akon bich'j' ndahwii'nánígo da adlággo nináhálzhish. Inda díí t'áá nihí chodeiil'íinii dóó deiidláanii ndi t'áá, 'ákót'é. 'Atéhát'ínígo ha'át'éhégóó da t'áá shǫǫ tsinaabaas da bee tó 'ádąąh ndahidiidzíidgo da'iidlą. 'Ako tó t'áá shóozt'e' shíí bíhólníihgo deiidlą́ągo dóó niha'áłchíní deiidlą́ągo 'át'é. Tó ła' ba'át'e' dahólóonii, ha'át'íi da da'agháanii bii' dahólóonii deiidlą́ągo, 'aadóó yik'ee kahidikáahgo, ła' hajooba' 'ádaaniił jó 'akon. 'Ako 'éí ła' ndanihiłtseed. 'Índa t'áá shọọ níłtsá haleeh yéeni', t'áá shoo nihee hoditíhée shíigo, t'áá 'ádíláahee nihik'iji' yadayiigha'go, t'áadoo hazhó'ó łeeh yitsóhí haashíí néeláa'go honoojí hayázhí 'ádeile'. Łeezh yá'át'éehii nanise' bikáá' hodooleeł yée háájí shíį 'ahi'eeł.

Háálá díí nihikéyahígíí doo 'asohodoobéézhgóó yanáalk'id, dził t'éiyá nilí nahalin. Honoojí t'éiyá 'át'é nahalin. Dąągo tł'ée'go ndi deesk'aaz. bąą nanise'ígíí t'áá 'atéhát'ínígo nanise'go náhah. Hastáá ndeezidji' baní'dít'ááh nahalin. 'Ako ndi hastáá ndeezidji' nooséłéeni' yiitsohgo níyol t'éiyá niná adíltéehgo dínóosé fée yich j' yaa nichį'. 'Ako ts'ídá t'áá táá' ńdeezidíji' daats'í t'éiyá t'áadoo le'é ndanise'. Ya'iishjáástsoh bini lá, Bini'ant'ááts'ózí bigo, t'áá tá'í ńdeezidgo bighi' ha'át'íi da tsxisgo nihee 'i'niihah. 'Aadóó dichíł yée chííl bił háádaayołgo, t'áá 'éí 'atínihił'įį́ dóó t'áá 'éí nihina'aldlooshii yę́ę 'atííł'í.

Jó kót'éego nihił haz'áago 'át'é; 'áko díí k'ad ts'ídá t'áá 'áníiltso díí nihikéyah bikáá' kééhwiit'ínígíí kót'éego 'éí

nihił haz'ą́ą ndi doo biniinaa ha'át'éhégo da 'ádadii'níi da dóó doo biniinaa nihił hodik'áa da. Ts'ídá t'áá 'ákónááhoot'é nahalingo nahaz'á 'e'e'aah biyaajigo 'adahwiis'áágóó. 'Ako t'áá nihikéyah nihił si'ánígi 'át'éego nináádahast'ą. 'Akóó t'éiyá Bilagáana kéédahat'í. 'Akóó Bilagáana kéédahat'ínígíí t'éiyá 'ał'ąą 'át'éegi bééhóziní nahalingo 'át'é. T'áá díkwílt'éhé Bilagáana díí k'ad nihikéyah bikáá' kééhwiit'ínígi 'áhoníltsogo t'áá díkwílt'éhé Bilagáana yikáá' kééhat'í. 'Ako 'éidí yígíí nizhójiináago nináháháahgo hoł bééhoozįįh. nígo yee dahiná. Háálá binahodeez-Náhást'éí náhidizíidji' níłtsą 'ádingo|kaadgo yikáá' dahiná, 'éí bee 'át'é. 'Ako díí nihí t'éiyá k'ad kóníshéíígo nihił haz'á nahalin. Hastádiindi miil niilt'éego k'ad bikáá' kééhwiit'įįgo 'át'é, jó 'akon. 'Ako Bilagáana bikáá' nii'nilgo 'éí miil ndi doo bíighahgóó yikáá' kééhat'įį dooleeł, t'áá díkwiidi neeznádiini daats'í yikáá' kééhat'íį dooleeł. Kohgo t'éiyá t'áá yíní 'át'éegi yikáá' kééhat'íi dooleeł. 'Ako nihí t'éiyá ti'hoo'níihee 'ach'į' nahwii'ná bił bikáá' kééhwiit'́į. 'Ako kéyah nihi'oh neel'á. ''Ako 'éi 'azhá 'ákót'ée ndi, 'ákót'éé dóó biláahji' nihąąh niizháásh, doo baa 'áháyą́ą da yígíí biniinaago t'óó nihąąh niizháásh. 'Éí k'ad haashíí nízáádgóó deízháásh. Ha'át'éegi da 'áhá'níi leh, doo ndajólkad 'ádzaa da, ha'níi leh, 'áko 'éí lahgóó 'ákódaadzaago nahaz'á. Łahgóó t'áá 'ashja da'ósin nahalingo nahaz'á. Jó díidí yígíí k'ad bee nihich'i haasdziih, 'ałtah 'áásjiłóó.

Na'aldloosh bee dahinohnáanii, na'aldloosh bits'áádóó 'ada'dolnahii, 'éí díí k'ad Wááshindoon doo ha'át'íi da bee baa yáshti'góó nihich'i' haasdziih.

Na'aldlooshii bits'ą́ądóó 'ada'dołnahii haa'ísha' díí k'ad kéyah nihits'áá' niizháshígíí ha'át'éego da baa 'atíhát'įįgo niik'e ts'idá t'áá yit'éhé yit'éego 'ahool'áa dooleeł. Ts'ídá t'áá bikáá' dóó na'aldlooshii da 'ada'ałnahgo 'alhool'áa dooleet. Wááshindoon kóníigo yee nihíká 'análgho', jó 'akon. ha'át'íi da 'ayáhágo yidziih nahalinígíí baa 'atíhát' jigo ha'át' éhégo da t'áá yá'át'éehgo 'áńdoolnííł ha'nínígíí k'ad Wááshindoon yee nihíká 'análgho', 'Ako 'éi nanise' kéyah biká'igii k'ad leeh daasganígíí yá'át'éehgo náhiidoolnaał jó nihiłní 'akon. 'Ako díí k'ad nihidine'é, Naabeehó dine'é daashíí néeláá' lt'ah ndi doo hazhó'ó yik'ida'diitiih da. 'Ako Wááshindoondéé' t'éiyá nihá yoo-'íįgo 'éí yąą 'ánihiłní. Díí k'ad kéyah 'ayáhígo nidziihígíí baa 'atínít'(įgo, baa hááh nínízingo, bik'íínéelniiłgo yá'át'éehgo náhiidíílnaal. T'áá ni 'ánít'éego t'éiyá nihiłní. Łahdéé' bee nihíká 'anáshgho'go, 'aadóó ni bee shíká 'anánílgho'go, 'ahideełnáago bee 'ahíłká

(Page 5 bikáa'gi baa nááháne'.)

A. G. SANDOVAL

nízahgóó yá'át'ééh 'áńdiilnííł ní, 'akon. Yéeni' k'ad bits'áájí nohlíinii haashíí néeláá' 'ákónóht'é, 'akon. 'Akwe'é k'ad Wááshindoon kónihiłnínígíí Wááshin-Doo nihinaha'áii 'át'ée da. Nihá naha'áii 'át'é. 'Inahat'á gholghéii saad doo yá'áshóonii 'át'é. Ha'át'íi da diné yi naha'á ha'níigo bááhádzidii 'óolghé. Jó 'áko 'éí 'ata' dahołne'ii, 'ata' daĥołne'góó dóó 'eii saad ndaah'á, 'akon. Diné góó haz'á. 'Ako 'éí bąą k'adígíí 'ákó-Bilagáana doo deidiits'a'ii 'akójíníigo yidiits'įįhgo haalá 'áhánéehgo 'áhá'ní, Wááshindoon shinaha'áá lá níigo kót'éego yik'i'diitįį́h. gholghéii t'áá 'attso yee yádaatti'. Nihá daatti'go yá'át'ééh. Díí k'ad bik'ida' nahat'á ha'át'íi da sih bíká nahat'áii jó díí k'ad nihá bee yáti'. 'Ako díí k'ad béésh nihąąh dah naaznilii nohłą t'ahdii t'áá 'ákót'éego nihá náhodit'áahgo dooda bee bits'áájí ndinooltih 'akon. 'Ako t'áá 'aaníí k'ad bee sih hodooleeł biniighé 'áhá'nínéeni' bee bits'áájí da-'Ako hazhó'ó bik'ida'dootággo 'áko bee bich'ijí dadoohłeełgo, t'áá la 'aaníí 'áníigi 'át'é, haa'íshą' bee bíká 'adiijah Wááshindoon 'ánínígíí, bidiníná yee nihíká 'adoolghoł. Dadidoohniił yéeni'. Nizhónígo ła' dooníiłii 'át'ée ndi 'át'é, jó 'akon.

Tł'oh k'éédílghé, ch'il k'éédílghé baa na'aldeeh dooleełéę, jó 'éi baa hwiinít'į. Nihá baa hwiinít'į. Ha'át'éhégóó da 'akộó ch'il łeeh daashgáázh hadahodeezhchii'go nahaz'áágóó tł'oh biná'ígíí, ch'il biná'ígíí dibé yiyáanii, łį́į yiyáanii díí k'éédadidoolgheeł ha'níigo ha'át'íi da ndeiłkaahii, ha'át'íi da nayéédadiitįįhii yéédadeeztą́ągo ńló dijoolí yidzaas nahalingo k'eelghéhígíí hashti'ish bit danilmasgo kót'éego 'aadéé' chidí naat'a'í yee k'ideididooleel. Jó 'akon yidzaaz nahalingo kót'éego ni'góó nikiidoo'niłgo. 'Ako kodéé' bik'i nahóółtággo yá'át'ééh dooleeł. 'Ako ndi 'éí nihí baa 'áhółyą́ągo 'ákódoo-Nahóółtągo kodóó néidooshohgo kodóó néidootsoh, kodóó hiidoonaał.

'Ako díí k'ad 'aadéé' Wááshindoon kót'éego nihá naha'áago, 'áko 'éí nihinahat'á ha'níigo baa dahane'. doo nihinahat'á 'át'ée da. Nihá nahat'á 'át'é. Wááshindoon yá 'át'éehgo ni-shii bá 'atídaaht'í. 'Aadóó níghohji há naha áháa doo yá át ééhgóó nihina- yá át éehgo na aldlooshii á ándaahdle hat'á dadohní. t'éeh dooleełii nihá binahat'áago la' 'á- leeł. 'Éidí yígíí nihííníshkeedgo 'ánihi- íníilts'ǫǫd dooleeł. Nihikéé' 'ádahashá'níí lá. Jó kót'éego baa ntsídaah- dishní, 'attah 'áásjįtóó. Wááshindoon dįjd dóó niha'átchíní léi', nihitsóóké léi', keesgo dóó kót'éego béédasi'dootáago bił 'ałch'odaah'niihgo díí k'adígíí kéyah nihinálíké léi' náásgóó háahgi shíí kóyá'át'ééh dooleeł. Jó 'akonee' díí k'eel- baa 'atíhat'í, kéyah ha'át'éhégo da dah t'éego kéyahígíí chonáádayool'íjgo ghéhígíí 'ákólyaago, dah nishoojaa'góó hádahalcha'ígíí kódoonííł. Baa yiikah hool'áa dooleeł. Kwíinisingo Wááshinch'il teeh daashgáázhgóó, díí k'ad kó-dooleet nihidishníigo 'ánihidishní 'a-doon bit 'atch'odanoh'niih nihidishníigo t'éego k'éé'doolyáago t'áá nihí baa 'á- kon. Háálá ts'ídá t'áá 'éí t'éiyá nihi- 'ánihidishní. Háálá t'áá 'éí t'éiyá bee dahołyággo 'ákódooníiłgo haz'á.

'anáhi'niilchéehgo. Jó kót'éego haada bighą́ądi kóhoot'éédą́ą' shį́įgo naakigo haz'á bíhoneestáá'. K'ad yá'át'éehgo Iti'oh hóló. Diné ndilt'éego 'ádeideet'áago k'ad 'éidí yígíí bee ntsáhákeesgo k'ad yá'át'éehgo tł'oh náhii'ná. K'ad nííł daaní. Díí kwii naakits'áadahji' doon kót'éego shihodeez'á dadohní. díí zhíní nizhónígo na'aldlooshii t'áá yich'į' neini'ingo nizhónigo náhiidoo'naałgo haz'ą díi zhíní. Kónááhoot'éhé t'áá 'íighisíí bikétł'óól yíłdziłgo kodóó nizhónígo bee 'iináago 'índa doo baa ayahoolnihgóó doo łeeh náádoogáásht'éego baa ntsídaahkees kéédahoht'íígóó, 'adahwiis'áágóó, bá 'ashja da'ósingóó. Díí k'ad kót'éego baa ńdaaht'í, dóó 'Éí bąą 'inahat'á kót'éego baa ntsídaahkees dóó baa yádidoohtíį́ł biniighé 'ádanihi'di'ní 'ałtah 'áásjįłóó. T'áá lá 'aaníí nihá nantł'a ndi ni. Háálá t'ah doo bínóhtáah da dóó t'ah doo bíhooł'aah da. 'Ako ndi háadish dó' bik'ee'qq hodeezt'i'. Háadish dó' t'áadoo bíhwiidoo'áał da. Jó díí t'áá bíhwiidoo'áałgo haz'á yidiiskáágóó. T'áá lá 'aaníí łahji' bik'ee ti'hoo'níih nilíį ndi. Jó 'áko t'áá 'ákwáánííł. Náásgóó yidiiską́ągóó, 'ahiilchííłgóó háahgi shíí 'ahideelchíi ndi. Háálá náás tsíhookos 'át'é, náás hoot'ááł 'át'é, sih bíká hoot'ááł 'át'é, 'akon. Jó 'akonee' na'aldlooshii bee hinii'ná t'éiyá dadohní. 'Ako t'óó t'áá 'éí t'éiyá baa saad nihigháągo ch'ilígíí t'éiyá t'áadoo baa hwiinít'íní, ch'ilígíí t'áadoo náhiilnaahí. Ha'át'íí yidooghíįłgo na'aldlooshii t'éiyá t'óó baa saad nihighą́ą dooleeł. Kwíinisingo díí k'ad bee nihich'į' haasdzíí' Jó 'akon. Díí kóoní nihá 'ashja da'ósingo nahaz'á

> Wááshindoon k'eelghéii nihá yisnil, jó 'akon. 'Ako 'ádaa dahidoht'aah nihił dah ndahaz'ą́ągóó. 'Akwe'é t'áá 'ashja 'ósin dadohníigo díkwínółt'é da bee łá'í ndahohłeehgo kót'éego 'ádaa dahidoht'aahgo nihá k'éé'doolyáago yá'át'ééh. Chidí naat'a'í bee nihá k'éé' doolyáago yá'át'ééh. 'Éí doodago t'áá kóníshéíígo nahaz'ánígíí t'áá nihí ha' át'éhígo da k'ééda'dohdle'go yá'át'ééh. Nihitahgóó naat'áaniishchíín naazdáhígíí k'eelghéii bídayínóhkeedgo. 'Éi|t'éego k'ééda'dohdle'go t'áá nihí dibé bá 'atídaaht'í, łíí' bá 'atídaaht'í, bééga-'Ako 'éí k'ad t'áadoo go t'áá 'éí bee dahinohnáa dooleeł. zéé" naaz'á. Na'aldlooshii bee hinishná 'ada'diilnah.

Díí k'ad nléí Lók'ajígai dził ní'á TS'IHOOTSOGI GHODAHGO 'OLTA'-IGII 'ALNEEH

6 'Éé' neishoodii Ts'íhootsogi kéédahat'ínígíí 'ádaaníigo t'áá hahí díí Ts'íhootsogi ghódahgo 'ólta'ígíí 'áhodoolni'iiltáahgo 'áhoolyaago 'éé' neishoodii bi'éé' danineezí danilíinii diné yá 'ólta' 'ąą deiniłigii ts'idá t'áá 'éi t'éiyá naakits'áadahji' ni'iiltáhígíí nilíi dooleeł diné bikéyah bikáa'gi.

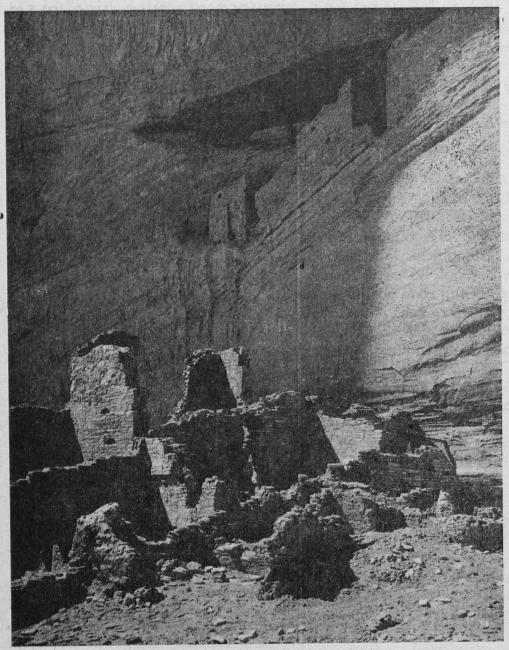
Ts'íhootsogi 'éé' neishoodii bi'éé' danineezígíí bá da'ólta'go k'ad dízdiin dóó ba'aan díí' nááhai dóó k'ad 'áłchíní táadi mííl yilt'éego 'éé' neishoodii bi'éé' danineezígíík'ehgo nahagháago bitsiit'áá tó 'ádaalyaa. Diné 'ashdla'áadahdi mííl yilt'éego t'éiyá 'éé' neishoodii bi-'éé' danineezígíí binahagha' yee 'atah danilí.

Dízdiin dóó ba'aan díí nááhaiídáá' 'éé' neishoodii bi'éé' danineezígíí Ts'íhootsogi acres deilníigo 'ádahoolts'íísígo ńdahasdzooígíí naakidi neeznádiin bíighahgo ndayiisnii' dóó yikáá' 'ólta' 'ádahoolaa.

TO DAALAAD

⁷ Díí k'ad kéyah bikáá' kééhwiit'ínígíí bikáa'gi doo nahółtą́ą' 'áhoot'éégóó haz'á. 'Ako nihinaagóó t'éiyá tó dááląąd daha'níigo baa dahane'. Jó'éí k'ad 'ákót'éego lowa dóó Illinois dóó Missouri dahoolghéego ńdahasdzooigii bighi' tó dáálaadgo Bilagáana yée haa shíí néeláá' dabighan yée t'óó yik'i dahineezhchą́ą'. 'Éí tooh danílínígíí ghó'ą dahaazgo'. 'Ako kin dah naazhjaa' yée dóó k'ééda'dilghéhéegóó da 'altso tó bitah daazgo'. Bilagáana haashíí néeláá' bighan yée 'ádaasdįįd jini. Bilagáana tsosts'idts'áadahdi miil yilt'éego daats'í díí tó dááląądí dóó bits'áhoní'áágóó 'adahaasht'eezh jiní. Ła' shíí t'éiyá tó hanadadéégo'go tsinaa'eeł bee yisdá daho'diisht'eezh. Jó 'éí k'ad Łichíí' Ałná'ásdzoh yá ndaalnishii 'áadi binaanish dahóló

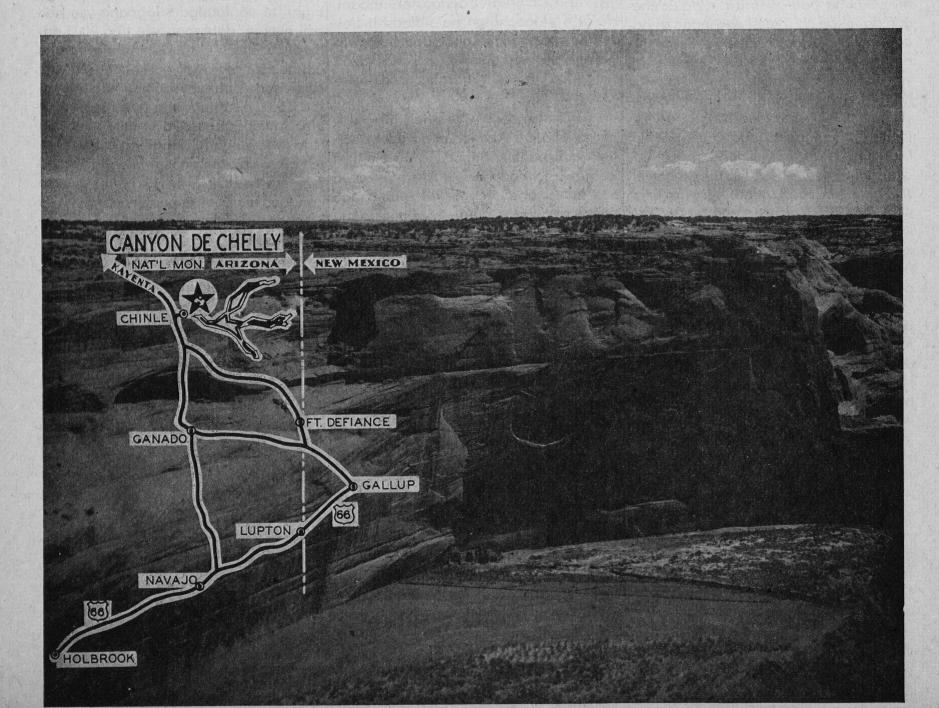
t'éiyá nihizéé' naaz'á. Jó 'akon t'áá ha-'át'íhíi da yidooghíįłii t'áá 'ádingo dibé łągo bee shá haz'ąg dooleeł dadohní. Doo shíį 'ádooníił da na'aldlooshii 'éiyá t'óó bínáhii'níiłgo, bich'iya' t'áá géedgo. 'Éí bąą díí kéyah 'ayáhágo yidziihígíí t'áá ha'át'éego da baa 'atídeiit'įįgo lyá'át'ééh. 'Inda kéyah dahodiildaasgóó 'ádadohníní. K'ad kodóó nihá naha- 'índa ts'ídá t'áá 'ákónéehee ha'át'íi da dahodii'eełgóó kộọ da bich'ááh nda'iit'áii la' 'át'éé lá, ha'át'íhíi da bee yá'á- bee hinishná dadohníinii, kót'ée doo- tsigo yá'át'ééh. Díí bee kéyah náás de-

Naabeeho

8 Naabeehó bikéyah bikáa'gi díkwíigo haz'áá shíį baa hane' dahólóogo 'át'é. Jó 'éi 'ákót'éego Tséghi' hoolghéego haz'ánígíí baa hane' la'í. Díí Tséghi' hoolghéhígíí Naakaiik'ehjí Canyon de Chelly hoolghé. Bilagáana 'ałdó' t'áá 'ákót'éego dayózhí. Ła' shíį́ Tséghi'gi t'áá ńdaahkah dóó lą'ígóó nihił béédahózin. Díí Tséghi' hoolghéhígíí hótsaago tsékoohgo 'áhoolghé. Dóó díí tsékooh góne' lą'í dáda'ak'eh. Ła' t'éiyá 'Ane'étséghi' hoolghé. 'Éí Naakaiik'ehjí Canyon del Muerto hoolghé. Bilagáana 'ałdó' t'áá 'ákót'éego dayózhí. 'Ane'étséghi' hoolghéhéjí t'óó 'ahayóígo tsénii'go nahaz'á. Neeznádiin dóó ba'aan dízdiin nááhaiídáá' daats'í t'áá 'éí 'Ane'étséghi' hoolghéhé góne' Naabeehó 'asdzání danilínígíí dóó 'áłchíní bił t'óó 'ahayóí ndabi'diztseed ha'níini'. Diné dajílínígíí háadi shíí ndajilzheehgo Naakaii siláago danilínígíí hatť aabáahdi 'asdzání yée dóó 'átchíní yée da 'ałtso ndeistseed lá jiní. Naakaii dajiiłtsą́ągo shí́į 'Ane'étséghi' góne' Tséyaakiní nááhoolghéhégi haa'í shíj tséníi' góne' 'ajííjéé' dóó ńdazhdínéest'í['. Naakaii ła' t'áá tsékoohdée'go haa heekai jiní. Ła' t'éiyá hakáá'dée'go haa niheekai lá jiní. 'Ako 'asdzání ła' hazahóchj'go tsédáa'ji' hajisghod ńt'éé' Naakaii hakáá'dée'go haa niheekai yée dahwiiłtsá jiní. Dahoołtsą́ą dóó t'áá 'áaji' t'óó 'ałk'i njikaigo bee'eldoohtsoh deilnínígíí 'altso yee ndahastseed lá jiní. Doo ła' tsédáa'ji' hajisghodgóó shíį́ t'éiyá doo 'ákóhoodzaa da dooleeł ńt'ęę'.

Naabeehó díí Tséghi' hoolghéhégi kéédaha-

Bikeyah

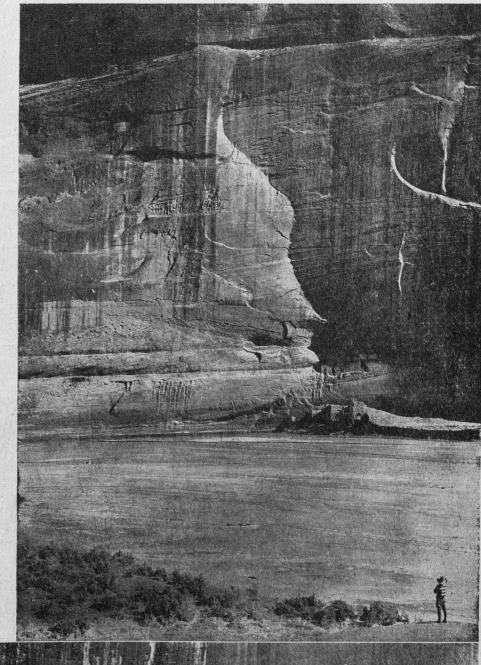
t'íjgo haashíí néeláá' nááhai. Bilagáana t'éiyá tsin k'íjích'ishqo bighi'di nda'neests'ee'ígíí bee bił béédahózin. Díí tsin bii' ńda'neests'ee'ígíí t'ááłá'í nináháahgo ła' bíhiniidééh jiní. 'Ako t'áá 'éí bee tsin binááhaiígíí bééhózin jiní. Lą'í ndahałtingo díí tsin bii' ńda'neests'ee'ígíí daniteelgo ńdaazt'i' łeh jiní. Doo ndahałtingóó náhahgo t'éiyá 'ádaałts'óózígo ńdaazt'i' łeh jiní. 'Ako tsin díkwíi da 'ahaah sinilgo jiníł'íjgo t'áá 'ahidaalt'éego bighi' ńda'asdzo łeh jiní. 'Aádóó díí nteel dóó 'ádaałts'óózígo ńda'asdzooígíí 'ałk'eh njiiníiłgo jółtah. Jó 'éi nináháháhígií yaa halne'. Scientists deilniigo t'áadoo le'é niyééda'diitjihígíí t'áá 'ákót'éego 'ashdla'áadahdi neeznádiin nááhaigóó da nát'áá' ńdayółta'. 'Ako díí Tséghi' nahós'a'gi tsin hooghan bee 'ádaalyaaígíí dayółta'go Naabeehó ła' neeznádiin dóó ba'aan tseebídiin nááhaiídáá' hooghan 'ádayiilaa ńt'éé' lá daaní jiní.

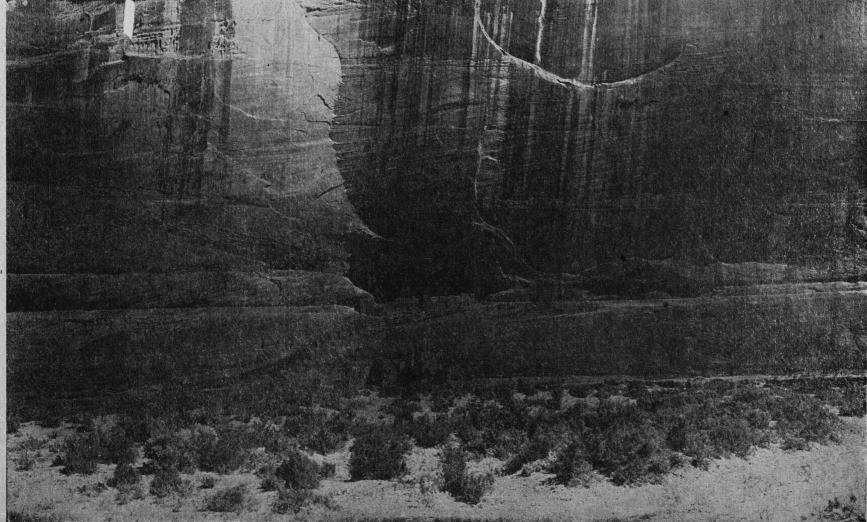
T'áá 'íídą́ą' 'ałdó' Naabeehó hashtł'ish łeets'aa' 'ádeił'į́į́ ńt'ę́ę' lá jiní. 'Éí daats'í kiis'áanii yits'ą́ądóó yídahooł'ą́ą'. Naabeehó łeets'aa' doo bikáá' na'ashch'ąą'góó 'ádeił'į́. 'Ako ndi 'íídą́ą' łeets'aa' bik'i na'ashch'ąą'go 'ádeił'į́į́ ńt'ę́ę' daats'í lá jiní.

'Aádóó hazhó'ó naalkaahgo díí Naabeehó kéédahat'íníji' hastáadi neeznádiin nááhaiídáá' daats'í koji' 'adahaaznáá lá jiní. Náhookos biyaadée'go ndahaazná sha'shin. Háálá k'ad náhookos biyaadi 'Indins danilínígíí ta' k'asdáá' Naabeehó bizaad bit 'aheett'éego yee yádaatti'. 'Éí baa Naabeehó dine'é 'áádée'go hazlíí' sha'shin hwiinidzin.

Naabeehó t'ah doo koji' 'adahanéhéedáá' t'éiyá Tséghi' góne' 'anaasází dabidii'nínígíí kéédahat'íí nt'éé' lá jiní. 'Éí ła' t'ááłáhádi miil dóó ba'aan hastáadi neeznádiin nááhaiídáá' 'ákwii kéédahat'íí nt'éé' lá jiní. Jó 'éí tsin bighi' nda'-

neests'ee'ígíí bee bééhózin. T'áá 'ákwii kéédahat'íigo t'ááłáhádi miil daats'í nááhai lá jiní. Jó 'éí haashíí daadzaago 'ásdiíd. Doo ndahałtin da hazlíi'go daats'í háájí da 'anáádahaas'ná. Jó 'éí 'áádóó bik'iji' 'índa Naabeehó dine'é 'áaji' 'adahaaznáá lá jiní. Naabeehó ła' díí 'anaasází dabighan yée baa hane' bił béédahózin. Hataałii danilínígíí ła' 'anaasází dayózhíigo dahataał. Dóó shíí ła' baa hane' bił béédahózin. Kwii t'éiyá Kiníí'na'ígai hoolghéhígíí be'elyaa.

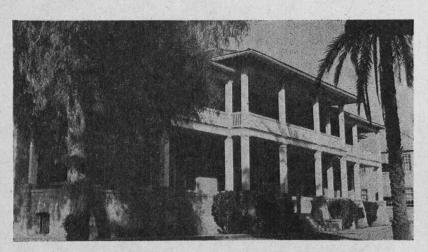

V.A. YA NAALNISHIGII DASHA' HAHGO ŁA' NIHITAH DOOGAAŁ?

⁹Veterans Administration yá naalnish-|sidá. Nihitahgóó tádígháhígíí doo t'ááígíí Tségháhoodzánígi naaki siké, 'éí ła' łáhági bee hodina' da. 'Éí bąą ła' bił nihił béédahózin. 'Éí t'áá 'áłah Naa- nda'ahiyołzííh sha'shin. T'áátsoh ńdíbeehó 'át'é. Ła' Stanley Thomas Jr. zídígíí (May) bighi' díí kwii naaltsoos gholghé. Ła' 'éi Leigh Hubbard ghol- biká' ígíi bik'ehgo nihitahgóó tádidooghé. Ła' diné yitahgóó tádígháahgo, 'ash. Díí nihił béédahózingo doo ła' bił ła' t'éiyá t'áá 'áłaji' Tségháhoodzánígi nda'ahiyołzíih da dooleeł.

July	14	Greasewood Springs	Trading Post	9:00—11:30 AM
July	14	Dilkon	Trading Post	1:00— 5:00 PM
July	15	Cedar Springs	District Office	9:00—11:00 AM
July	15	Leupp	District Office	1:00— 5:00 PM
July	16	Tuba City	Council Hall	9:00— 5:00 PM
July	17	Kaibeto	School Building	9:00—11:00 AM
July	17	Inscription House	Trading Post	1:00— 5:00 PM
July	18	Kayenta	District Office	9:00—12:00 M
July	18	Dennehotso	Trading Post	1:00— 4:00 PM
July	21	Ganado	Church Building	9:00— 5:00 PM
July	22	Salina Springs	Trading Post	9:00—11:00 AM
July	22	Pinon	District Office	1:00— 5:00 PM
July	23	Chinle	District Office	9:00— 5:00 PM
July	24	Manyfarms	Trading Post	9:00—11:00 AM
July	24	Round Rock	Trading Post	12:00—1:00 PM
July	24	Rock Point	Day School	2:30— 5:00 PM
July	25	Lukachukai	District Office	9:00— 5:00 PM
	1			

Employees' Club-Phoenix Indian School

THE NAVAHO ALPHABET

The Navaho letters always have the same of the letter in the example, then you will know sounds as they have in the words which are how it sounds in any other word. It is not hard given here as examples. If you learn the sound to read Navaho; it is written just as it sounds.

9					
(a) (aa) (q) (qq) (e) (ee) (ee) (i) (ii) (ij) (o) (oo) (qo) (aai) (aai) (ei)	gah, rabbit. saad, word. sá, old age. naadáá', corn. dibé, sheep. 'azee', medicine. doohes, it will itch. 'áádéé', from there. shí, I. díí, this. shí, summer. díí', four. tó, water. tooh, body of water. so', star. dlóó', prairie dog. hai, winter. shínaaí, my brother. 'éí that one	(ao) (aoo) (oi) (b) (ch) (ch') (d) (dz) (g) (gh) (h)* (')	deesdoi, it is hot. bááh, bread. chidí, automobile. ch'il, plant. diné, man. dlóó', prairie dog. dził, mountain. gah, rabbit. bighaa', his wool. bighoo', his teeth. bighid, his chest. bighe', his son. hai, winter. bááh, bread. 'a'áán, hole. 'e'e'aah, west.	(k') (l) (s) (sh) (t) (t') (tt') (ts) (ts) (y) (z)	kin, house. k'ad, now. la'í, many. łá, much; many. ma'įį, coyote. ni, you. sis, belt. shishish, it stung me. tin, ice. t'iis, cottonwood. tłah, ointment; salve. tł'oh, grass. tsin, tree; wood. ts'in, bone; skeleton. 'awéé', baby. yiyiisxí, he killed him. yas, snow. biziiz, his belt. shizhé'é. my father.
(aai) (ei) (eii)	shínaaí, my brother. 'éí, that one. 'eii, that one there.	(j)	e'e'aah, west. bito', his water. jį́, day.	(z) (zh)	shizhé'é, my father. bibéézh, his knife.

When there is a little mark above the let-|ni, you ter, then your voice goes up on that sound. Say 'azee', medicine 'azéé', mouth. the first word, and then the second of those we nilí, he is nílí, you are. give here as examples.

doo, not dóó, and.

ENGLISH SUMMARY

1. Howard Gorman, recently elected delegate to the Navajo Tribal Council, spoke over Radio Station KGAK in Gallup. Mr. Gorman reviewed the demands and recommendations of the delegation that went to Washington last year under the leadership of Henry Chee Dodge. Mr. Gorman points out the urgent need for schools and hospitals on the reservation, just as these same matters were described by members of the delegation. He also describes the present law enforcement agency on the reservation, pointing out its inadequacy to meet the needs of the people, and reminds officials of the fact that the tribe is still interested in a resurvey of the range. These and many other points are brought out by Mr. Gorman. The English text of this radio talk was carried in the Gallup Independent on May 26.

2. An American born Japanese, who served the Japanese government as interpreter during the war, was spotted in a California store by a former prisoner of war who had been mistreated by this same Japanese while interned in a prison camp where the latter served. The FBI was called, and the Japanese was taken into custody.

3. The date of the July meeting of the Navajo Tribal Council has been moved up from July 15 to July 8. It will last for four days. One of the major topics of discussion will be the choice of an attorney to represent the tribe with regard to the Indian Claims Commission.

4. Since last March the Gallup Radio Station, KGAK, has been offering a weekly program in the Navajo language. At first it comprised only a newscast, sponsored by several local traders, and delivered by Anselm Davis. In April KGAK generously donated 15 minutes of additional time in order to permit Navajo leaders an opportunity to speak concerning Navajo problems. The Gallup Independent carries the English texts of these radio talks in order to make them available to the white public. An opportunity to speak is available to anyone who desires it. The subject may be of his own choice provided it is educational, of general interest, and in harmony with regulations of the Federal Communications Commission. Any person wishing an opportunity to speak should get in touch with Robert W. Young at Window Rock. — The army has been experimenting with rockets at the White Sands, New Mexico Proving Grounds, and by means of instruments contaned in the rockets, new knowledge has come to light regarding the area around the earth. It has been found that there are layers of cold interspersed with layers of

5. Albert Sandoval Sr., District Supervisor from Lukachukai, and long time interpreter for the Tribal Council, spoke over Radio Station KGAK (Gallup). Mr. Sandoval asked the Navajo people to cooperate closely with the government in the proposed program for reseeding denuded areas of range land. Mr. Sandoval pointed out the necessity of acting quickly to save those areas which can yet be saved. He pointed out the incongruity of demanding increased numbers of livestock without first achieving a proportionate increase in available forage. The English text of Mr. Sandoval's fine speech was published in the Gallup Independent on June 2.

6. The Franciscan Fathers plan to build a new High School at. St Michaels. This will be a welcome addition to our present insufficient educational facilities.

7. The Middle West is experiencing a devastating flood which has destroyed a great deal of property, including the crops.

8. A feature article describing the Canyon de Chelly area, especially with reference to its historical relation to the Navajo people. Photographic illustrations are from Arizona Highways magazine.

9. The July itinerary of the two Veterans Administration men stationed at Window Rock.

Béeso t'áadoo le'é t'áá jinízin shíí bik'é njiléehgo shójoolt'eehii 'óolghé. Bilagáana 'éí béeso ła' naaltsoos, ła' t'éiyá béésh ńdaazbąsgo, 'éi béeso yiłní. Kalabahai dine'é t'éiyá łóó' daazganígíí tł'óół bąąh yisht'eezhgo dabibéeso. Dóó Abbysinia hoolghéedi diné 'áshįįh dabibéeso. Tibet hoolghéedi t'éiyá diné mandagíiya dabibéeso. Łahgóó t'éiyá dééh 'ałch'į' daashjįzhgo dahabéeso.

Naadiin táá' nááhaiídáá' shíjgo 'Indins danilíinii kéyah United States gholghéhígíí bikáa'gi ndabi'diichíhígíí t'áá 'ałtso citizens danilį́ dooleeł ha'níigo beehaz'áanii 'ályaa jiní.

Kwii t'éiyá Casa Grande hoolghé. Phoenix hoolghéedi nahós'a'di 'áhoot'é. T'áadoo bii' hooghan da lágo 'ałk'idą́ą' Bilagáana yik'ídaaskai jiní. 'Anaakétł'áhí daolghéego 'áadi kéédahat'ínígíí t'éiyá kót'éego díí kinígíí yaa dahalne' jiní: - 'Ałk'idą́ą' hastiin léi' Dích'í'í gholghéego nihitah naagháá nt'éé' daaní jiní. Díí hastiinée binaalte' naaki nei'eesh nít'éé'. Bitsi' dó' dóó baadaaní dó' hólóó ńt'éé' jiní. 'lídáá' díí 'Anaakétł'áhí kéédahat'ínígi nanise' 'ádaadin ńt'éé' jiní. 'Ako díí hastiinée kin 'ádadiilnííł níigo binaalte' yée dził tsin yiniighé 'ayíí'eezh jiní. 'Aádéé' nákaigo tsin bináá' dóó ch'il bináa' da niiníghíí dóó k'iidiiláago ch'il dahazlíj' jiní. Díí ch'il da dahazlíj'go t'áá hazhó'ó yá'át'éehgo kéédahojit'íjgo łá nááhai jiní. 'Áádóó hastiinée binaalte' yich'į' báhóóchįįdgo baa yóó' 'ahi'nool-

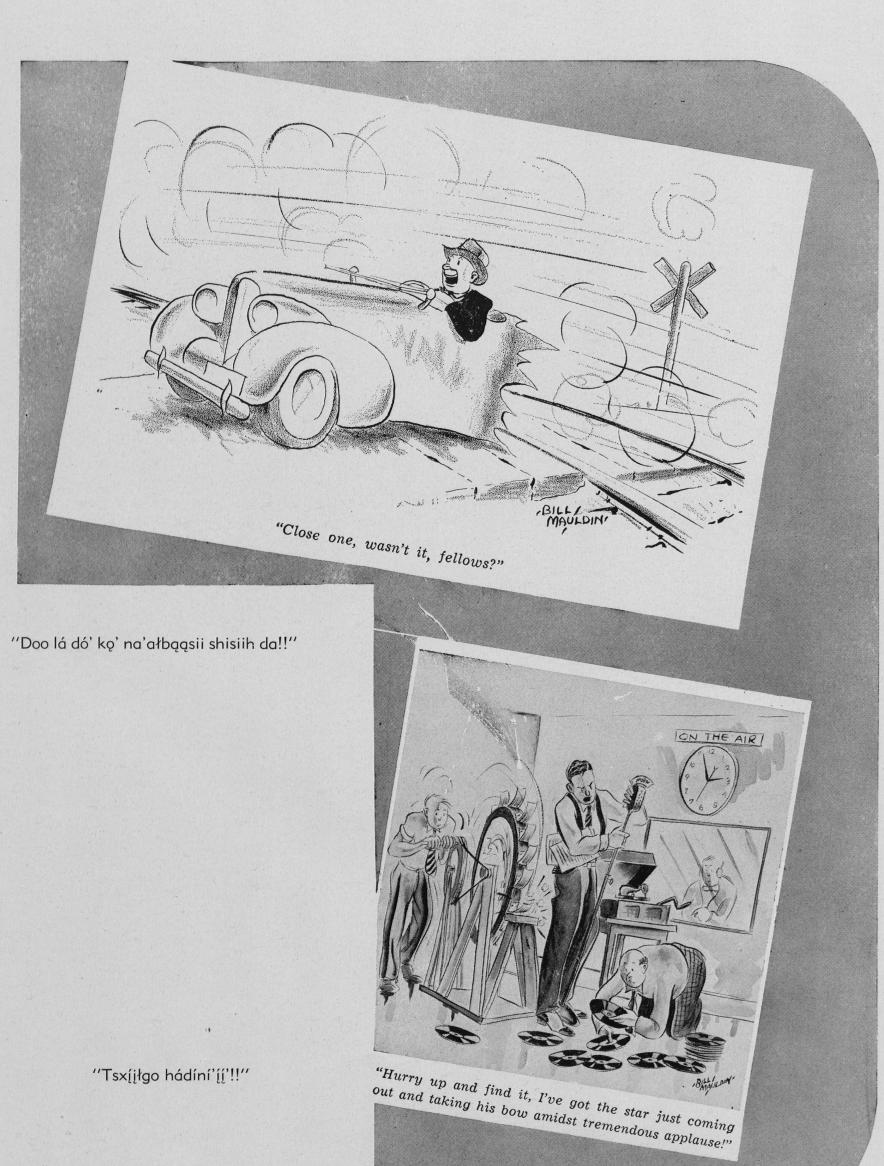

chą́ą' jiní. 'Aádóó yá'át'éehgo kéédahojit'ínée doo 'ákódzaa dago dichin honááda'niighą́ą' jiní. 'Ako hastiinée díí 'áhóót'įįdígíí yąąh bíni' biniinaa binaalte' yée hanéineeztą́ą' dóó néiní'eezh jiní. 'Aádóó yá'át'éehgo kéédahojit'įįgo haashį́į néelą́ą' nínáánááhai jiní. 'Aádóó hastiinée binaalte' t'áá 'áłah dóó bitsi' dóó baadaaní yée dah néidii'eezhgo háájí shį́į silį́į'. 'Éí t'áadoo ńdajiiltsą́ą da jiní.

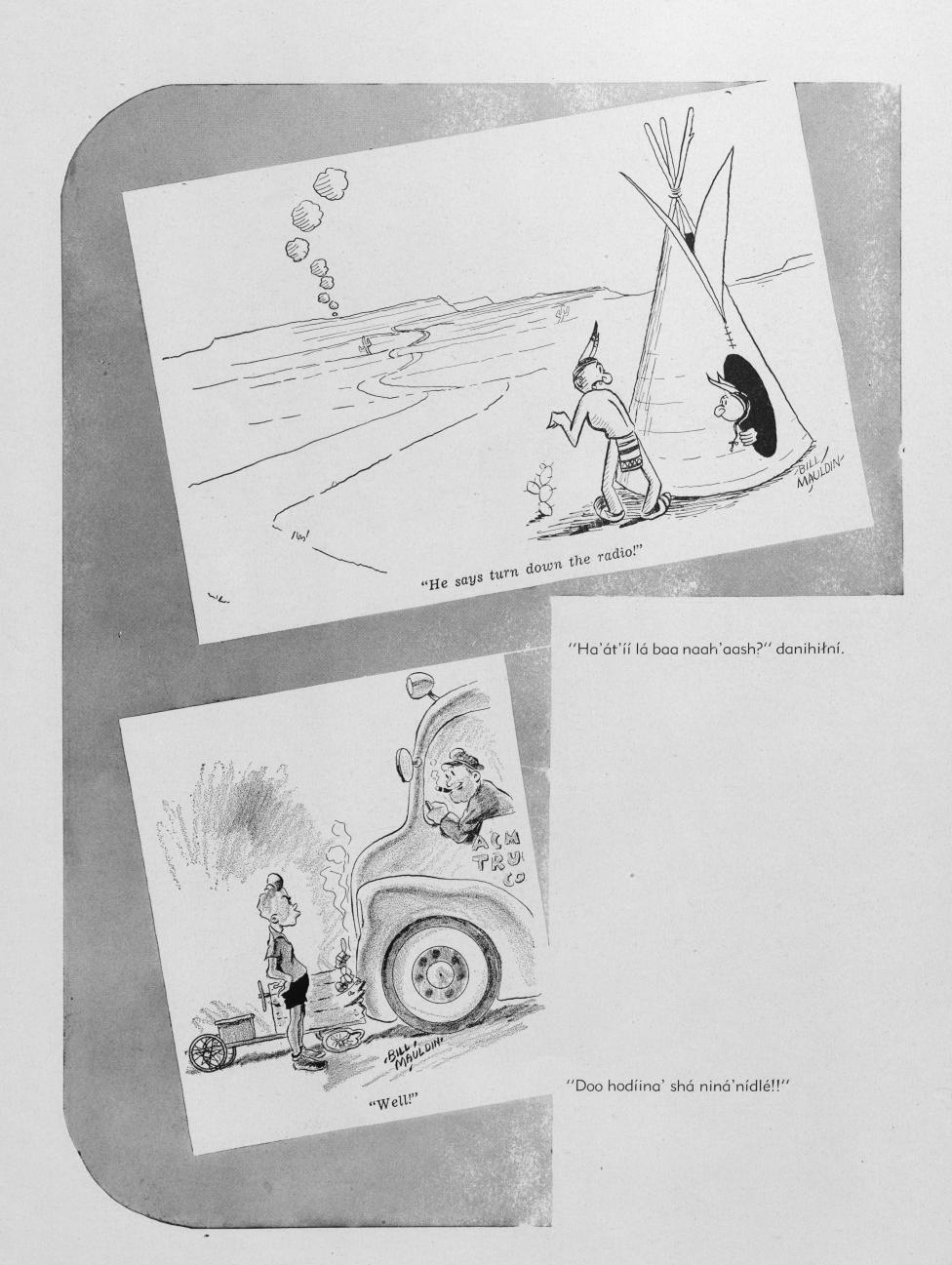
(ALL ILLUSTRATIONS BY COURTESY OF ARIZONA HIGHWAYS MAGAZINE)

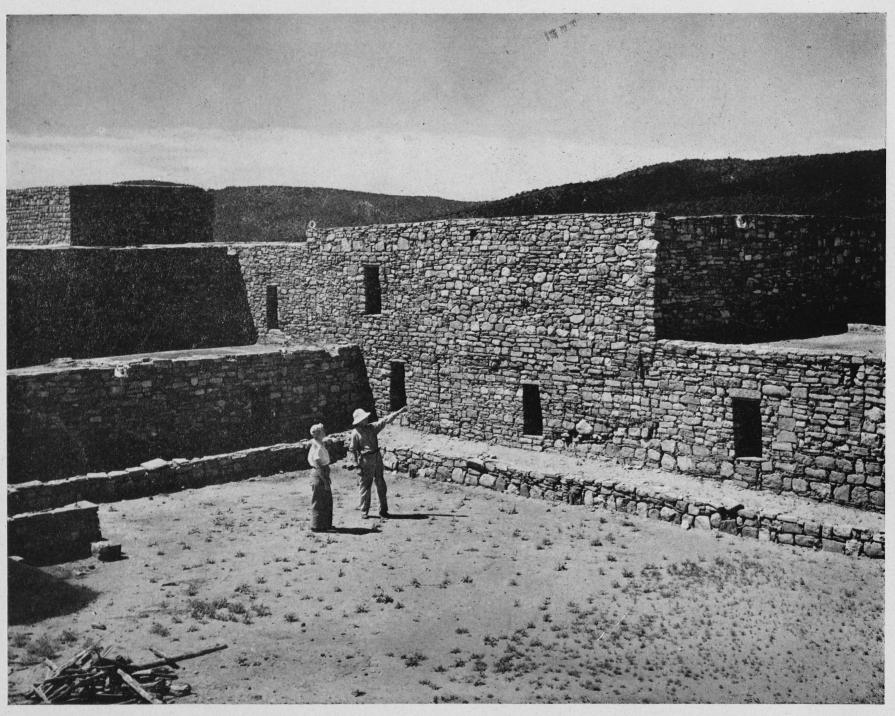

Kwii t'éiyá Wupatki Ruin deiłní. Dook'o'oosłííd nahós'a'jí 'áhoot'é. Tseebíidi neeznádiin nááhaiídą́ą' daats'í t'áá bii' dahooghan ńt'ę́ę' lá jiní. Kwii dabighanę́ę dibáá' daats'í bik'ee yóó 'ada'iiznáá lá jiní. Doodaii' t'áá ha'át'íhíida daats'í 'áhásdjid.

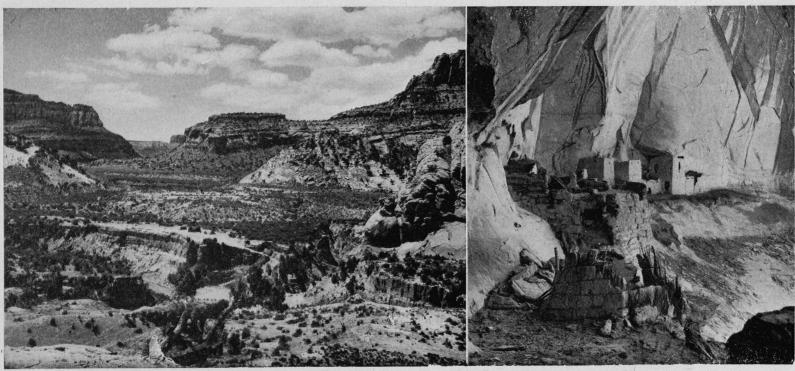

"Tsx[įłgo hádíní"[į"!!"

Díí Dziłghą'ítahdi 'áhoot'é. Kinishbá hoolghé jiní Dziłghą'ík'ehjí. Náhást'éidi neeznádiin nááhaiídą́ą' daats'í t'áá bii' dahooghan ńt'éę' lá jiní. Yii' dabighanę́ę shį́į 'éí háájí daazlį́į'.

Díí Bitát'ahkin nahós'a'gi 'áhoot'é. 'Ałk'idą́ą' díí tééh góyaa 'Anaasází k'ééda'didlééh ńt'éé' lá jiní.

Kwii 'áhoolghé Bitát'ahkin. Díí kinígíí bighi' tseebídiin dóó ba'aan hastáago 'ał'aa nahaz'á. Kiva deiłníigo t'áadoo le'é biniighé bii' 'áłah ńda'adleehígíí hastáago haz'á jiní.